

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА»**

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань - 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітня програма – «Право»

Кількість кредитів – 3 – 90 год., із них: самостійної роботи студента – 48 год.

Форма навчання – денна, заочна (скорочена програма)

Рік підготовки – 1, семестр – 1

Компонент освітньої програми – нормативна.

Дні занять – відповідно до розкладу.

Консультації – відповідно до графіка навчального процесу.

Мова викладання – українська.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Римське право в історії людства посідає виняткове місце. Воно пережило народ, який його створив, вийшло далеко за межі Риму і епохи, в яку було створено, а зародилося в далеких глибинах часу, коли Рим був ще невеличкою общиною, що нічим не вирізнялася серед багатьох подібних їй общин в Італії. Основи римського приватного права займають одне з провідних місць серед юридичних дисциплін. Для кращого засвоєння змісту навчального матеріалу необхідно знати, як саме виникла та розвивалася Римська держава. Приватне право Стародавнього Риму виникло у глибокій давнині, коли Рим являв собою лише невелику патріархальну общину. Воєнні дії, що вів Стародавній Рим, розвиток політичних та економічних відносин у Стародавньому Римі сприяли його бурхливому зростанню. Із невеликої общини виникла величезна держава, яка об'єднала майже весь освічений світ та стала центром не тільки торгового обороту, але і політичного життя.

Навчальна дисципліна «Основи римського приватного права» є обов'язковою навчальною дисципліною, що належить до циклу спеціальної (фахової) підготовки за освітньою програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право», яка викладається в 1 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Підсумковий контроль – залік.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» є опанування та засвоєння здобувачами освітнього ступеня «бакалавр» теоретичних знань щодо основних понять та інститутів римського права (історію становлення та закономірності розвитку римського права, періодизацію розвитку римського права; критерії поділу римського права на приватне та публічне; юридичну термінологію, розроблену римськими юристами, основні положення сімейного, речового, зобов'язального, спадкового та процесуального права класичного періоду розвитку Стародавнього Риму; поняття та види джерел римського приватного права; зміст основних інститутів римського цивільного права тощо).

Завдання - використовуючи усі доступні форми навчання для повноцінного оволодіння студентами дисципліни «Основи римського приватного права» з урахуванням особливостей предмета та методу правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин, сприяти опануванню студентами наукових тверджень, положень цивільного процесуального права, набуття навичок його застосування у практиці правозахисної, правозастосовчої, наукової та іншої діяльності.

- сформувати у студентів глибокі теоретичні знання та практичні навички для використання їх у своїй професійній діяльності;

- сприяти вихованню у студентів поважного ставлення до правових засад судового захисту цивільних прав та інтересів особи як важливого засобу захисту фізичних та юридичних осіб, їх прав, свобод та законних інтересів;

- збагатити студентів теоретичними знаннями шляхом засвоєння ними різних концепцій, поглядів, дискусійних положень з найбільш важливих питань науки цивільного процесу і ознайомити їх із сучасними тенденціями розвитку правових поглядів щодо цивільного судочинства.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Формат курсу

Вивчення дисципліни «Основи римського приватного права» відбувається у формі навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання (лекції, лабораторні заняття, консультації) та виконання самостійної роботи в позааудиторний час.

Вкладанні лекційного матеріалу відбувається у формі лекцій-бесід і лекції-візуалізації. Лекція-бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дає змогу привернути увагу слухачів до найбільш важливих питань теми лекції, визначити у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу. Лекція-візуалізація – візуальна форма подачі лек-

ційного матеріалу з розгорнутим або коротким коментуванням візуальних матеріалів, що переглядають технічними засобами навчання.

При проведенні практичних занять передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як виконання індивідуального завдання із створення програм для технічних систем та дискусія.

Допускається проведення лекцій і практичних занять з використанням дистанційних методів навчання.

Консультації здійснюються у відведений для цього час, який доводиться до студентів на початку семестру. Вони, зокрема, використовуються для презентації виконаних студентом завдань у разі його відсутності на заняттях.

Самостійна робота передбачає виконання завдань практичного характеру, передбачених програмою курсу, що не завершені чи не можуть бути виконані в рамках аудиторних занять, самостійне вивчення окремих питань.

Студенти працюють з друкованим інформативним матеріалом або з матеріалом мережі Інтернет, виконують усні та письмові завдання, виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими індивідуально. Програмою передбачено виконання завдань, пов'язаних з темою дисертаційного дослідження аспіранта.

Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Відпрацювання пропущених занять здійснюється згідно з «Положенням про порядок відпрацювання студентами Львівського національного аграрного університету пропущених лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять». Студент представляє опрацьований практичний матеріал (виконане завдання) з відповідної теми.

Організація навчального процесу передбачає дотримання вимог академічної доброчесності. Письмові роботи студентів повинні відображати їх власні міркування, результати здійснених ними досліджень. Порушеннями академічної доброчесності під час вивчення дисципліни вважаються: академічний плагіат, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем.

При проведенні практичних занять передбачене виконання практичних робіт у формі вирішення ситуативних завдань (кейсів) і тестів, проведення ділової гри, заслуховування усних відповідей, доповідей, а також рефератів та демонстрація презентацій, які підготовлені як індивідуальні завдання за темою самостійного вивчення дисципліни.

Здобувачі вищої освіти працюють з друкованим чи надісланим їм в електронній формі інформативним матеріалом, або з інформацією в мережі Інтернет.

Здобувачі вищої освіти можуть здійснювати наукові дослідження шляхом написання та опублікування наукових статей, тез доповідей на конференціях, круглих столах та наукових семінарах.

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ») В АУДИТОРНИЙ ЧАС

Вивчення навчальної дисципліни передбачає роботу в колективі. Студенти під час лекційних занять ведуть конспект з відповідної теми. Під час заняття або ж в кінці лектор ставить питання, веде діалог з аудиторією для кращого засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекції і практичні заняття можуть проводитися з використанням сервісу ZOOM.US. Також викладач і студенти можуть спілкуватись через електронну пошту, Viber, Telegram, інші доступні засоби комунікації. В разі потреби може використовуватись Форум як форма спілкування викладача й студентів у дистанційному (віддаленому) навчанні. Кожний форум присвячений будь-якій проблемі або темі. Модератор форуму (мережевий викладач) реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної та доброзичливої критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує вико-

нані завдання під час самостійної підготовки на консультації викладача. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності.

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває такі **компетентності**:

Загальні компетентності:

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» здобувачі освіти повинні засвоїти такі **програмні результати навчання**:

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Залік – це вид підсумкового контролю, при якому засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни оцінюється на підставі результатів поточного контролю (тестування, поточного опитування, виконання індивідуальних завдань та вирішення кейсів тощо на практичних заняттях) протягом семестру.

У процесі усного опитування, викладач зобов'язаний спершу вислухати повну відповідь студента (не залежно від того, чи вона є правильною) і лише потім задавати уточнюючі, додаткові запитання. Обов'язково наголошується на неправильних фрагментах відповіді, на суті помилок.

Можливе проведення семестрового заліку у формі тестування в системі Moodle.

Критерії оцінювання знань студентів визначенні у **Положенні про критерії оцінювання ЛНУП**

За рішенням засідання кафедри студент може бути додатково оцінений за участь у наукових конференціях, підготовку наукових публікацій, участь у Всеукраїнських конкурсах наукових студентських робіт, Всеукраїнських олімпіадах за спеціальністю, виконання досліджень тощо.

Оприлюднення результатів заліку проводиться публічно.

Політика оцінювання – передбачає дотримання принципів доброчесності та студенто-центрованого підходу.

Академічна доброчесність - дотримання Положення про академічну доброчесність у ЛНУП».

Доступний за посиланням:
<http://lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/navchchas/zagalpolog.html>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття, предмет та система римського приватного права.

Поняття та предмет римського приватного права. Значення римського приватного права. Виникнення римського приватного права та основні етапи його розвитку. Поділ римського права та право публічне (*jus publicum*) і право приватне (*jus privatum*). Основні системи римського права: цивільне право (*jus civile*), право народів (*jus gentium*), преторське право (*jus praetorium*).

Рецепція римського приватного права: поняття та сутність, її передумови та наслідки. Вплив римського права на формування національного права України.

Тема 2. Джерела римського приватного права

Поняття та види джерел римського приватного права. Звичай та звичаєве право. Закони як джерело римського приватного права. Преторське право. Діяльність римських юристів. Постанови сенату (сенатус-консульти). Імператорські конституції, їх види. Едикти магістратів. Кодифікація імператора Юстиніана (Corpusjuriscivilis).

Тема 3. Суб'єкти римського приватного права

Поняття особи (суб'єкта права), її правоздатність та дієздатність. Зміст правоздатності фізичних осіб. Виникнення правоздатності. Втрата та обмеження правоздатності (capitisdeminutio). Дієздатність фізичних осіб. Поняття громадянської честі. Позбавлення громадянської честі. Приниження честі. Правове становище окремих категорій населення Риму. Правовий статус римських громадян. Правовий статус латинів та перегринів. Правове становище рабів та вільновідпущеників. Правовий статус колонів. Поняття, ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Правоздатність і дієздатність юридичних осіб.

Тема 4. Сімейні та шлюбні відносини

Сім'я у римському приватному праві. Поняття та види споріднення: агнатське та когнатське. Визначення спорідненості за лініями і ступенями. Поняття шлюбу та його види. Правильний римський шлюб і незаконний шлюб. Умови укладення шлюбу. Способи укладення і припинення шлюбу. Особисті та майнові відносини подружжя. Відносини подружжя у шлюбі з чоловічою владою. Відносини подружжя у шлюбі без чоловічої влади. Придане. Подарунок. Правові відносини між батьками і дітьми. Встановлення батьківської влади. Припинення батьківської влади. Емансипація. Опіка і піклування.

Тема 5. Речове право. Володіння та його захист

Поняття, види та ознаки речових прав. Співвідношення речового права та зобов'язального у римському приватному праві. Поняття та класифікація речей. Речі рухомі і нерухомі. Речі прості і складні. Речі подільні і неподільні. Речі споживні і неспоживні. Речі, наділені родовими ознаками, і речі індивідуально-визначені. Речі головні і побічні. Поняття та види володіння. Законне володіння. Незаконне добросовісне і незаконне недобросовісне володіння. Суб'єкти і об'єкти володіння. Набуття і припинення володіння. Захист володіння.

Тема 6. Право власності: поняття, зміст, способи та форми захисту

Розвиток інституту права власності у Римі. Поняття та зміст права власності. Право володіння, право користування, право розпорядження річчю. Обмеження права власності. Види права власності: квіритська, бонітарна, провінційна, власність перегринів. Виникнення поняття приватної власності. Спільна власність. Набуття права власності. Припинення права власності. Захист права власності. Віндикаційний позов. Негаторний позов. Публіціанський позов. Прогібіторний позов.

Тема 7. Права на чужі речі

Поняття та види прав на чужі речі. Поняття сервітутів та їх види. Предіальні сервітути. Речові та особисті сервітути. Сільські та міські сервітути. Виникнення та припинення сервітутів. Захист сервітутів. Негаторний позов. Прогібіторний позов. Конфесорний позов. Поняття емфітевзису та суперфіцію, їх відмінність від сервітуту. Заставне право як вид права на чужу річ. Форми застави: фидуціарна угода, ручна застава, іпотека. Виникнення та припинення заставного права.

Тема 8. Зобов'язальне право: загальні положення

Поняття зобов'язання та його роль у цивільному обороті. Зміст зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язань. Класифікація зобов'язань. Сторони в зобов'язанні. Заміна осіб у зобов'язанні. Цесія. Переведення боргу. Зобов'язання з кількома кредиторами або боржниками. Поняття і порядок виконання зобов'язання. Виконання належному кредитору і належним боржником. Час виконання. Місце виконання. Спосіб виконання. Умови відповідальності: вина і шкода. Збитки. Види збитків. Правові засоби забезпечення виконання зобов'язань. Застава. Завдаток.

Неустойка. Інтерцесія. Припинення зобов'язання. Новація. Залік. Звільнення від боргу. Смерть боржника.

Тема 9. Загальне вчення про договір

Поняття та класифікація договорів. Договори односторонні, двосторонні. Контракти і пакти. Контракти вербальні, літеральні, реальні, консенсуальні. Договори суворого права і договори, засновані на добросовісності. Загальні умови дійсності договорів. Законність договору. Вільне волевиявлення сторін. Форма волевиявлення. Зміст договору. Істотні елементи договору: предмет, кауза, згода. Порядок укладення договору. Оферта. Акцепт. Представництво: поняття, види.

Тема 10. Окремі види договірних зобов'язань

Вербальні контракти. Стипуляція. Літеральні контракти: прибутково-видаткові книги, син графи, хірографи. Реальні контракти: договір позики, договір позички, договір схову (поклажі), застава. Консенсуальні контракти: договір купівлі-продажу, договір найму, договір доручення, договір товариства. Пакти та їх види: «голі» та «одягнуті» пакти.

Тема 11. Позадоговірні зобов'язання

Поняття делікту. Правопорушення публічні та приватні. Розвиток позадоговірної відповідальності в римському приватному праві. Зміна призначення штрафу. Окремі види деліктів: крадіжка, пограбування, протиправне заподіяння шкоди, образа особи та ін. Поняття квазиделіктів. Відповідальність судді за неправильне рішення. Відповідальність за “поставлене та підважене”, відповідальність власників готелів та кораблів за дії слуг. Язання, що виникають із квазіконтрактів, Поняття квазіконтрактів, зобов відповідні позови. Безпідставне збагачення. Ведення чужих справ без доручення.

Тема 12. Спадкове право

Основні поняття спадкового права: спадкування, спадкодавець, спадкоємець, спадкове майно, універсальне та сингулярне правонаступництво. Спадкування за заповітом і законом. Правова природа заповіту. Коло спадкоємців за законом. Спадкова трансмісія. Заповідальний відказ (легат). Обов'язкова частка у спадщині. Захист спадкових прав.

Тема 13. Учення про позов (процес)

Поняття та особливості римського цивільного процесу. Судочинство і судді. Арбітри. Рекуператорні суди. Види римського цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний процес, екстраординарний процес. Загальний хід розгляду справи. Оскарження та виконання судового рішення. Поняття та види позовів. Позови особисті та речові. Позов строгого права. Позов, що ґрунтується на добросовісності і справедливості. Позов за аналогією. Позовна давність. Поняття позовної давності та її відмінність від законних строків.

Рекомендована література

Основна

1. Борисова В. І., Баранова Л. М., Домашенко М. В. та ін. Основи римського приватного права: Підручник. За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. Х.: Право, 2024. 224 с.
2. Вакулик І.І. Римське право в латиномовній термінології: методичний посібник. К. : Вид. центр НУБІП України, 2022. 140 с.
3. Вовк В.М. Римське право як феномен правової дійсності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12 / Нац. акад. внутр. справ. К., 2023. 32 с.
4. Калюжний Р.А., Вовк В.М. Римське приватне право : підруч. для вищ. навч. закл. К. : Атіка, 2023. 408 с.
5. Крестовська Н.М., Канзафарова В.С. Основи римського приватного права : Навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2022. 160 с.
6. Макарчук В.С. Основи римського приватного права: Навчальний посібник. К. : Атіка, 2024. 256 с.
7. Макарчук В.С. Римське приватне право: навч. посіб.; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Ін-т права та психології. Київ : Атіка ; Харків : Право, 2023 255 с.

8. Орач Є. М. Римське приватне право. Академічний курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл. ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. К. : Ін Юре, 2021. 390 с.
9. Орач Є.М. Основи римського приватного права: навчальний посібник. Львів : ЛНУ, 2022. 452 с.
10. Основи римського приватного права : підруч. / за заг. ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової. Харків: Право, 2023. 224 с.
11. Підпригора О.А. Римське право: підруч. 4-те вид. К. : Юрінком Інтер, 2024. 526 с.
12. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Світу: навчальний посібник у 2 т. Львів: в-во «Сполом», 2024. Т.2 : Історія держави і права Стародавнього Риму. 180 с.
13. Трофанчук Г.І. Римське приватне право: Навчальний посібник. К. : Атіка, 2023. 248 с.
14. Харитонов Є.О., Підпригора О.А. Римське право. [Юрінком Інтер](#), 2023, 528 с.
15. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів. К., 2023. 330 с.
16. Шевчук Л. В. Основи римського цивільного права: Навч. посіб; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2024. 88 с.

Додаткова

1. Агафонов С. Особливості припинення шлюбу розлучення за Стародавнім римським цивільним правом. *Юридичний журнал*. 2024. №10. С. 84–86.
2. Балко О. Принципи правового регулювання шлюбних відносин у Давньому Римі. *Юридична Україна*. 2023. № 11. С. 23–28.
3. Вовк В. Знаково-символічний характер одягу в межах римського права. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 267-274.
4. Вовк В.М. Про «корисність» вивчення Римського права студентами-юристами. *Юридична наука*. 2023. №1. С. 34–38.
5. Гринько С.Д. Дигести Юстиніана як джерело римського приватного права. *Університетські наукові записки*. 2024. № 1 (21). С.90–96.
6. Гринько С.Д. Поняття та предмет зобов'язань за римським приватним правом. *Університетські наукові записки*. 2023. № 3(35). С. 38–51.
7. Гужва А. М. Інтерес у договірних зобов'язаннях за римським правом і сучасним цивільним правом України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Х.: 2024. 18 с.
8. Гутьєва В.В. Права та обов'язки сторін договору емфітевзису за римським приватним правом. Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць. Вип. 11. Одеса : Юридична література, 2024. С.254–267.
9. Дячук Л. Римське визначення шлюбу у візантійському праві. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Т.Шевченка. Юридичні науки*. 2023. № 83 - С. 25-32
10. Дячук Л.В. Конкубітату візантійському праві класичної доби. *Держава і право*. 2024. Випуск 53. С. 128-133.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотечно-інформаційні ресурси - книжковий фонд читального залу Львівського НУП (м. Дубляни, вул. В. Великого, 1), Львівської наукової бібліотеки ім. Стефаніка НАН України (вул. Стефаніка, 2).
2. Електронні інформаційні ресурси:
Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>;
Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

Урядовий портал Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua.

Офіційний сайт Львівської електронної бібліотеки ім. В. Стефаника. URL: www.lsl.lviv.ua.

Офіційний сайт Баз українського законодавства в Інтернет. URL: www.lawukraine.com.